

MEZUNLARA NUTUK

Peyami Safa

(Yeni Mecmua, 20 Haziran 1942)

Salâhiyetim olsaydı, her sene üniversitenin ve yüksek mekteplerin son sınıf mezunlarını bir araya toplar, onlara şu fikirleri kabul ettirmeğe çalışırdım:

— Tahsiliniz bugün sona eriyor, değil mi? Ellerinize tutuşturulan diplomanın en büyük yalanı budur. Tahsiliniz bugün bitmiyor, bilâkis, bugün başlıyor. On altı, on yedi seneden beri size öğretilen şeylerin çoğu ihtisas bakımından lüzumsuzdur; bütün dünyada hâlâ yıkılmamış kötü bir öğretim sisteminin kurduğu an'aneeye göre hafızalarınıza istif edilmiş, unutulmaktan başka hiç bir şansları olmayan ölü bilgilerdir. Zekânız bu kokmuş malûmat kadavralarını ne kadar çabuk atarsa, hürriyetine o kadar erken kavuşur. Mümkün olsaydı, size bugün diploma yerine bir hafıza müşhili verir, ilmin bu molozlarını ruhunuzun bağırsaklarından, dışarıya çabuk defetmenize hizmet ederdim. Ellerinizdeki diploma, öğretim denilen ve yazık ki ilacı henüz keşfedilmemiş müzmin bir hastalığın raporudur.

Bugünden öteye ilk işiniz, kendinizi bu zoraki bilgi illetinin toksinlerinden kurtarmağa çalışmak olsun. Size ihtisas olarak öğrettiğimiz şeylerin de bir kısmı lüzumsuz bir kısmı yanlıştır. Bunların içinde pek azı ileride sizin için düşünmek ve kültürünüzü derinleştirmek için malzeme olmağa yarar.

Gençler! Hayatta muvaffak olanlarla olmayanlara bakınız. Eğer ticaret gibi amelî mesleklerin zaferlerine bir göz atarsanız, bu şubede kazananlardan yüzde doksanının ticaret mektebinden mezun olmadıklarını görürsünüz. Bunlar ticaretin hiç bir ders ve etüt kitabında izi olmayan bütün inceliklerini tecrübe mektebinde, hayat mektebinde öğrenmişlerdir. Doktorluk ve avukatlık gibi yarı amelî ve yarı nazarî mesleklerin kahramanlarına da bakınız. Bunlar da bilhassa diplomalarını aldıktan sonra kendi aşkılarıyla ve tecessüsleriyle kitapların ve tecrübelerin üstüne kapanmış insanlardır.

Amelî ve nazarî, serbest ve resmî bütün mesleklerde geri kalmışların hayatına bakınız. Bunlar diplomalarını alır almaz tahsilin bittiğini ve öğrenilecek hiçbir şey kalmadığını sanmışlardır. Hayat, onların gözünde iki mevsimlidir: Biri ekme çağı ki tahsil çağıdır; öteki de biçme devresi ki bütün ömür süren meslek devresidir. Bu devrede ekme yok ve yalnız biçme var sanmışlardır. Hâlbuki asıl ekme devresi tahsil çağından sonra başlar ve biçme ameliyesini de içine alır.

Şu mahalle doktoru niçin mi kazanmıyor? Muayenehanesine girip bakınız; cevap, yaldızlı bir çerçeve içinde duvarda asılıdır: Diploma! Zavallı hekim, bu diplomayı oraya astıktan sonra hastalara bakmaktan başka yapılacak işi kalmadığına inanmıştır. Kütüphanesi tam takırdır. Orada unutulmuş mektep bilgilerini hatırlatan birkaç tıp lügatinden ve arkadaş tavsiyesiyle alınarak tamamıyla okunmayan birkaç eserden başka bir şey göremezsiniz. Bu kitapların cildini kaplayan bir parmak toz, hekimin bütün muvaffakiyetsizliklerini izah eden ve kendisinden başka herkesin görebileceği işarettir.

Bütün bu zavallılar, beşikten mezara kadar süren hayat okulundan başka okul olmadığı ve diplomasını aldıkları mektebin, asıl hayat okulunun küçük ve kötü, bir taklidinden başka bir şey olmadığını bilmeyenlerdir.

Aranızda bu hakikati anlamayanlar, o zavallılar ordusuna katılacaklardır.

İşte bugün hepiniz, size hiç bir sun'î okulumuzun veremeyeceği, hiç bir müfredat programının kazandıramayacağı bilgileri ve görgüleri temin edecek olan büyük hayat okulunun eşliğindediniz. Bu okuldan çıkmak için ölmek lâzımdır. Yaşadığınız müddetçe, artık hocanıza yaranmak için değil, babanızın gönlünü hoş etmek için değil, iyi not almak için değil, sınıfta kalmamak için değil, yedikçe acıkan tecessüsünüzü doyurmak için, öğrendikçe artan cehlinizi azaltmak için değil, memleketinizin ve mesleğinizin şerefi için ve nihayet kendi muvaffakiyetiniz için, program ve disiplin zoruyla değil, anlamak ve çalışmak aşkıyla, durup dinlenmeden öğrenecek ve deneyeceksiniz.

Asıl bugün mektebe başlıyorsunuz. Notları ve imtihanları olmayan bu büyük mektepten mezun olmak ve diploma almak yoktur. Çünkü ilim bitmez ve öğrenmek ihtiyacımız, varlığın sırları ve cehlimizin karanlıkları kadar sonsuzdur.

Peyami Safa